

Chronica két példánya is magyar gótikus bőrkötésben van, s e kettő ugyanabban a – feltehetően – budai könyvkötő műhelyben készült. (Egyébként az ismert három magyar gótikus kötéscsoportból két csoport a *Chronica Hungarorum*hoz kötődik.)

A *Chronica* „kizárt” példányait is sorra veszi a szerző. A legtöbbször Hess kiadványát a 15 évvel későbbi Thuróczy *Chronicával* tévesztik össze, vagy éppen a Hess-*Chronica* kéziratot másolatával. Meg kell említeni, hogy a varasdi kapucinus kolostorban lévő, *Chronica*-t nemcsak Badalić ősnymotatvány-katalógusa veszi fel tévesen, és ennek alapján az IBP is, hanem sajnos mindkét világkatalógus, a GW internetes változata és az ISTC (The Incunabula Short Title Catalogue) is. Ezt velük korrigálni kell a közeljövőben. (Az MTA Könyvtára ősnymotatvány-katalógusa internetes és nyomtatott változata munkálatai során összeállt egy lista a GW és az ISTC javítanivalóiból.)

Borsa számba veszi, és egyenként cáfolja a *Chronica Hungarorumon* és a Basilius Magnus: *De legendis poetis* – Xenophón: *Apologia Socratis* című művön kívül Hessnek tulajdonított munkákat, vagyis hat további könyvet és egy plakátot. A *Chronica* napra pontos kolophonnal jelent meg. „Finita Bude Anno dni M.CCCC.LXXIII. // in vigilia penthecostes: per Andrea[m] Hess”. Pünkösdi vigiliája 1473-ban június 5-ére esett. A Basilius – Xenophon kötetben a Basilius mű, *De legendis poetis* végén van a csonka kolophon: „Sic finis libelli Basilii e[st] // per .A. .H. Bude” – A *Chronicának* két faksimile kiadása jelent meg: 1900-ban, Fraknói nagyszerű tanulmányával és a félezer éves jubileumra, 1973-ban Soltész Zoltánné utószavával, Horváth János fordításában. – Soltészné szerint a Basilius editio princeps, először Budán nyomtatták ki!

Már amikor sok évvel ezelőtt először olvastam Borsa Gedeon szellemes következtetését, miszerint Hessnek volt egy „első” ajánlása, és az Vitéz Jánosnak szólt, s az esztergomi érseké a meghatározó szerep Hess Budára hívásában és a nyomda alapításában, teljesen meg voltam győződve Borsa helyes feltevéséről. (Emlékezzünk, Hess a *Chronica* kéziratát is tőle kapta.)

Mintegy a koronát feltéve az egész könyvre, monográfiája utolsó előtti fejezete Vitéz Jánosról szól. Az 1471-es Mátyás elleni összeesküvés nem csak Vitézre, Janus Pannoniusra volt végzetes, hanem, azt hiszem, Hess András sorát, budai működését is szerencsétlenül megpecsételte. Ez a *Chronica* ajánlásából a sorok között (inter legens) olvasva, kiderül.

Kevés hibába botlottam; egyet meg kell említeni, mert értelemzavaró. A 46. lap 2. bekezdés 3. sorában a „legalsó” szó nyilvánvalóan a „legelső” szó elgépelése. Merthogy itt a betűöntvények magasságának méréséről, s ehhez a lap legelső sorának alapvonalától mért húsz sor, azaz 20 betűöntvény pontos magassága megméréséről van szó. Ezt fontos helyreigazítani. (Ez a hiba egy igazi nyomdai kisördög!)

Bő négy oldalnyi az idegen nyelvű összefoglaló (Zusammenfassung). A könyv végén egy Névmutató is segíti az olvasót. A képeket Farkas Gábor Farkas válogatta, a kötetet P. Vársárhelyi Judit és Perger Péter szerkesztette.

ROZSONDAI MARIANNE

Stephanus Käfer, Esther Kovács, Ave Tyrnavia! Opera impressa Tyrnaviae typis Academicis, Budapestini, Strigoni, Tyrnaviae, 2013, Esztergom Hittudományi Főiskola, OSZK, Nagyszombati Egyetem, Szent Adalbert Alapítvány. 287 p.

Egy könyv megjelenése mindig fontos esemény, akkor is az, ha akár kortárs módon, akár évtizedek távlatából sokféle értelmezése lehetséges már a kiadás tényének is, vagyis annak, hogy megjelent. Ez is a könyvtörténet része. Most a kortárs értékelést végezzük el, vállalva azt, hogy akár a szűkebb szakma oldaláról, akár a kulturális vagy a tudománypolitika részéről elhangozhat másfajta vélemény is.

A nagyszombati Egyetemi Nyomda története a jól ismertek közé tartozik. Bizony azért is, mert a kora újkori Magyar Királyság sokáig egyetlen egyetemének nyomdájaként a legjelentősebbek egyike volt. Teljesítménye, a kiadványok számát tekintve is, magyarországi viszonylatban figyelemre méltó. Az ország ka-

tolikus értelmiségének legjelentősebb – országon belüli – kiadási lehetőséget biztosító intézménye. A viszonylag kiterjedt figyelem, ami történetét övezte, szakmai szempontból indokolt tehát. Miután Nagyszombat a csehszlovák, majd a szlovák állam határán belülré került, az első, majd a második világháború után, a szlovákiai és a szlovák egyház-, könyv-, de általában a művelődéstörténeti szakma képviselői is komolyan foglalkoztak történetének fejezeteivel. Monográfiákat azonban csak a magyar kutatók írtak történetéről: Iványi Béla–Gárdonyi Albert, *A Királyi Magyar Egyetemi Nyomda története 1577–1927*, Budapest, KME ny, 1927; Käfer István, *Az Egyetemi nyomda négyszáz éve, 1577–1977*, Budapest, Magyar Helikon, 1977; Haiman György–Muszak Erzsébet–Borsa Geodeon, *A nagyszombati jezsuita kollégium és az egyetemi nyomda leltára, 1773* Budapest, Balassi Kiadó, 1997.

Ami vitathatatlan, hogy a Nagyszombati Egyetem, annak nyomdája, illetve az itt kiadott könyvek – mint minden szlovákiai intézmény, és az ottani, 1920-ig megjelent kiadvány – kulturális öröksége a magyaroknak, a szlovákoknak, az itt bármikor élt népeknek, Magyarországnak és Szlovákiának is. Botor dolog ostoba politikusok vakogását követni akkor, amikor számos szakmai kérdést – elsődlegesen a forrásfeltárást – senki nem tudja a másik nélkül elvégezni. A szakmai munka a legkevésbé sem érdekli a politikusi posztokat betöltő személyeket, de mindig voltak, vannak és lesznek pillanatok, amikor valamit nekik is fel kell mutatni. A szakmáknak az ilyen pillanatok lehetőséget adnak az elvégzett munka eredményeinek közvételére, egy-egy, akár komolyabb pénzügyi forrást igénylő kiadvány megjelentetésére. Ezeket a ritka időszakokat nem kihasználni szerencsétlen dolog. Jól kell azonban kihasználni, hiszen ki tudja, mikor kerül bármilyen szakmai teljesítmény újra a döntéshozók látókörébe.

A most ismertetett kötet ráadásul nem egyszerűen egyetlen pillanat kihasználása. Örvendetes, hogy évek óta több oldalról jó szemmel nézett dolog a pilisicsabai Pázmány Péter Katolikus Egyetem, és a Nagyszombati Egyetem (Trnavskej univerzity v Trnave) együttműkö-

dése. Az Országos Széchényi Könyvtár és az Esztergom–Budapesti Főegyházmegye ezt az együttműködést támogatta részint munkával, részint anyagi eszközökkel. A most kézben tartott könyv nem az első eredménye az együttműködésnek (lásd például: Johannes Amos Comenius, *Janua linguae latinae reserata aurea, Leutschoviae, 1643*, szerk. Varga Bernadett, a tanulmányt írta Käfer István, hasonmás kiad. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2009). Még akkor is fontos lenne a kétnyelvűség (szlovák és magyar), ha nem együttműködésben készült volna a munka. A közös kiadás azonban nehéz dolog, hiszen a kora újkori személyek neveinek, illetve a területen található települések gyakorlatában, Szlovákia államilag is túlérzékeny ezen a téren, és külön szabályozza a névhasználatot. A kérdés az, hogy a kölcsönös érzékenységek kikerülése milyen kompromisszumok árán valósult meg. Az egyik látható kompromisszum a latin nyelvre való visszatérés a korabeli nevek írásában. Ez szakmailag ráadásul korrekt megoldás, számos szerző esetében nehéz eldönteni egykori nemzeti hovatartozását. Nem is kell eldönteni, hiszen a korai újkorban élt emberek számára ez nem volt kérdés. Az én ízlésemnek megfelelő volt, ha a szakmai bevezetést (amelyet Alžbieta Hološová írt) németül is olvasni lehetne, vagy *ad absurdum* angolul, ha már úgy fordult a világ, hogy még a közép-európai kutatók is angolul próbálnak egymással kommunikálni (hogy a német forrásokat hogyan olvassák el angolul, azt nehéz megítélni). A mostani nyomdai termék-katalógus nemzetközi használhatóságát mindenképpen segítette volna egy, akár angol nyelvű bevezetés. Közös örökségünk közös számbavétele, közös felmutatása (disszeminációja) ráadásul egy jelzés lett volna legalább az európai szakmai köröknek, hogy szakadjanak el kedvenc, párt-napilapjuktól (mely is a „szabad” sajtó terméke), amikor a közép-európai térség megítélésével próbálkoznak. A bevezető alapvetően tárgyyszerű, technikai jellegű, azzal a bájos túlzással, amellyel a szlovák szerző egyszerűen a „történelem” szájába adja, hogy ő, mármint „a történelem” Nagyszombatot „Kis

Róma”, vagy „Szlovák Róma” névvel illette. A korai újkorban biztosan nem volt az.

A kora újkori Magyar Királyságban, ma Szlovákiában található városban működött nyomda termékei részét képezik a magyar és a szlovák nemzeti bibliográfiának is. Jól is van ez így, legalább két nemzeti könyvtár munkatársai foglalkoznak a kiadványok bibliográfiai számbavételével. Meg is jelent mind a két nemzeti bibliográfia, igaz eltérő időpontokban. A magyar 1886-tól folyamatosan, a szlovák 1972-től, összegző bibliográfiaként 2008-ban, de egyik sem mondható teljesnek. Az egyháztörténeti kutatások mentén is kiváló bibliográfia keletkezett, a nagyszombati egyetem jelentőségét aláhúzó (Zellinger Alajos, *Pantheon Tynnavienne*, Tynnaviae, 1931). A mostani bibliográfia szándékai szerint az összes eddigi és azok pótlásairól szóló szakirodalom összesítését végezte el. A legsúlyosabb hiba azonban az, hogy nem vettek figyelembe két fontos közleményt, mindkettő Knapp Éva munkája. Ő, az *Egy XVII. századi népszerű imádságoskönyv: az Officium Rákócziánium története* című írásában (Magyar Könyvszemle, 113(1997), 149–166) egy olyan kiadvány szerzői attribúciójával foglalkozott, amely Nagyszombatban 20 alkalommal jelent meg. A Borda Antikvárium kiadásában meg is jelent a mű teljes bibliográfiája (Knapp Éva, *Officium Rákócziánium: az I. Rákóczi Ferencről elnevezett imádságoskönyv története és nyomtatott kiadásai*, Budapest, 2000). Sajnos ezt a mostani kötet összeállítói nem vették figyelembe, és – ahogy Borda Lajos egy hozzászólásában hangsúlyozta – öt kiadás is hiányzik a felsorolásból. Azt a most ismertetett kötet szerzői sem tudhatták, hogy rögvest előkerült további három ismeretlen nagyszombati nyomdatermék, amelyek leírását a Magyar Könyvszemle mostani számban Knapp Éva el is végezte (lásd a jelen MKsz. szám 281–287. oldalait). Bizonyos, hogy további, eddig ismeretlen kiadvánnyal is fogunk még találkozni.

A nyomda Budára történő átköltöztetése (1777) utáni kiadványairól ilyen teljességű bibliográfia még nem áll rendelkezésre (*Typographia Universitatis Hungaricae Budae 1777–1848*, Publ. par Péter Király, Budapest, Aka-

démiai Kiadó, 1983, pp. 479–499.: *Index librorum selectorum in Typographia Universitatis Hungaricae Budae 1777–1848 impressorum*), ugyanakkor a kiadói politika elemzése előbbre tart (Péter Király, *National Endeavours in Central and Eastern Europe as Reflected in the Publications of the University Press of Buda, 1777–1848*, Budapest, OKM, 1993). Bizonyára az a tény, hogy a mostani bibliográfia összeállítói nem készítettek hasonló mutatókat a kötethez, mint amelyeket Király Péter a saját kiadványaihoz (például a kiadványok nyelvi összetételének mutatója), egyfajta kompromisszum eredménye, esetlegesen egy ilyen mutató kimutatta volna, hogy a szlovák kiadványok csupán elszórtan voltak jelent a nyomdában, illetve az egyetemen. Ugyanakkor senkit sem bántott volna egy statisztikai elemző tanulmány arról, hogy egyes korszakokban hogyan, és miért változott a nyomda termelékenysége, vagy éppen arról, hogy a nyomda (és az egyetem) miként járult hozzá a vernakuláris kegyességi vagy éppen tudományos irodalom elterjedéséhez. Borda Lajos szóban külön felhívta a figyelmet arra, hogy az év nélkül megjelent kiadványokat a bibliográfia összeállítói évekhez sorolták, és a besorolások indoklása rejtve maradt. Magam jó megoldásnak tartottam volna ehhez egy külön táblázat közlését, amely jelzi, hogy ezeket a *sine anno* megjelenésű kiadványokat hova helyezték el időben.

A következő kutatási korszakban sokat segített volna egy olyan táblázat, amely mutatja azokat a bibliográfiai tételeket, amelyek nem autopszia alapján kerültek leírásra, vagyis nem ismert példányuk. Ezek szerepelnek Aloysius Zellinger idézet, 1931-ben megjelent munkájában, de az ott megjelölt könyvtárak vagy nem léteznek már vagy nem találják a kiadványokat.

Ismertetőm végén kiemelném, hogy a kötet szép kivitelű, Jana Sapáková munkáját dicséri. Jó minőségűek a fotók (Borda Lajos ötlete, hogy a ritkább kiadványokat kellett volna fotózni, ha a megjelenés előtt hangzik el, megfontolandó lett volna), a szedéstükör és a betűforma ízlésesen választott, a keretdísz megválasztása kifejezetten telitalálat.

MONOK ISTVÁN

SOMMAIRE

Ára: 1300 Ft

<i>Bácsatyai, Dániel</i> : Les sources hagiographiques du miracle de Conrad de la légende de Saint Émeric	141
<i>Viskolcz, Noémi</i> : Édition complète du 17 ^e siècle des oeuvres d'Ulisse Aldovrandi dans la Bibliothèque Klebelsberg de l'Université des Sciences de Szeged	163
<i>Vadas, András</i> : Un gentilhomme inconnu de la région de Mure et la chronique de Johannes Thuróczy	180
<i>Csorba, Dávid</i> : Les livres volés ou disparus de Pál Debreceni Ember	204
<i>Lauf, Judit</i> : Le codex de Érsekújvár et 'Makula nélkül való tükör' (Glace sans faute) Les traces de la tradition de passion médiévale hongroise dans la littérature de piété du 18 ^e siècle	218
<i>Schmelcz-Pohánka, Éva</i> : Les 'trésors' de la Bibliothèque Klíma I. Johannes Menestárffer: Chronica Hungarorum. Vienne, 1481 (Manuscrit)	237

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>Kedvek, Vera</i> : Un étudiant de Bártfa à l'Université de Cracovie en 1498–99	253
<i>Seláf, Levente – Tóvizi, Ágnes</i> : Feuille volante illustrée, jusqu'ici inconnue de la bataille de Mohács	261
<i>Bánfi, Szilvia</i> : Des thèses calvinistes de la polémique de presse de l'année 1570, d'un exemplaire jusqu'ici inconnu	272
<i>Farkas, Gábor Farkas</i> : Manuscrit inconnu du 18 ^e siècle de la Chronique de Bude	277
<i>Knapp, Éva</i> : Imprimés inconnus de Nagyszombat (1661, c. 1745, 1758)	281

REVUE

Detlef Haberland, in Verbindung mit Weronika Karlak, Bernhard Kwoka, Kommentierte Bibliographie zum Buch- und Bibliothekswesen in Schlesien bis 1800, München, Oldenbourg Verlag, 2010 (Schriften des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa, Bd. 39.) (<i>Monok, István</i>)	288
Wagner, Erika, Joost, Ulrich, Göttinger Profile zwischen Aufklärung und Romantik, 41 Silhouetten gesammelt von Gregorius Franz von Berzeviczy in Göttingen 1784–1786, Dosse Verlag, Neustadt, 2011 (<i>Rab, Irén</i>)	289
Caspar Ursinus Velius, Dix livres de la guerre de Hongrie (Tíz könyv a magyar háborúról), Trad., notes et post-face Zsolt Szobelédi, Máriabesnyő, Attraktor, 2013 (Scriptores rerum Hungaricarum, 7.) (<i>Farkas, Gábor Farkas</i>)	291
Le Domus Universitatis et Lycée de Eger, Enseignement, sciences, arts 1763–2013, Sous la réd. de Tivadar Petersák, Eger, Líceum Kiadó, 2013 (<i>Schmelcz-Pohánka, Éva</i>)	293
Zvara, Edina, Livres des pasteurs protestants de l'Ouest de la Transdanubie, à l'époque de l'humanisme tardif, Szeged, Budapest, Szegedi Tudományegyetem, Fondation Historia Ecclesiastica Hungarica 2013 (Les bibliothèques de l'Ere nouveau précoce dans le bassin des Carpathes. IX.) (<i>Nagy, Györgyi</i>)	297
Csepregi Klára, Bor Kálmán, „Könyvim az én fiaim”(Mes livres sont mes fils) La bibliothèque de Mihály Vitkovics, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, Gondolat Kiadó, 2013 (<i>Veres, Gábor</i>)	300
Borsa Gedeon, Andreas Hess, Budapest, Argumentum, 2013 (Les cahiers de Magyar Könyvszemle et l'Association MOKKA –R, 6.) (<i>Rozsonai, Marianne</i>)	301
Stephanus Käfer, Esther Kovács, Ave Tyrnavia! Opera impressa Tyrnaviae typis Academicis, Budapestini, Strigonii, Tyrnaviae, 2013, Esztergom Hittudományi Főiskola, OSZK, Fondation Saint Adalbert (<i>Monok, István</i>)	304

MAGYAR KÖNYVSZEMLE 2014. 2. SZÁM

MAGYAR
KÖNYV-
SZEMLEKÖNYV-
ÉS SAJTÓTÖRTÉNETI
FOLYÓIRATREVUE
POUR L'HISTOIRE DU LIVRE
ET DE LA PRESSE

130. ÉVFOLYAM

2014

2

ARGUMENTUM KIADÓ

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETE
ÉS AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
KÖNYV- ÉS SAJTÓTÖRTÉNETI
FOLYÓIRATA

CENTRE DE RECHERCHES EN SCIENCES
HUMAINES DE L'ACADÉMIE DES SCIENCES
DE HONGRIE ET DE LA
BIBLIOTHÈQUE NATIONALE SZÉCHÉNYI
POUR L'HISTOIRE DU LIVRE ET DE LA
PRESSE

130. ÉVFOLYAM 2014. 2. SZÁM

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG – COMITÉ DE RÉDACTION

MONOK ISTVÁN *főszerkesztő* ÁCS PÁL *társzerkesztő*
TERBE ERIKA *szerkesztő*
BOKA LÁSZLÓ BUDA ATTILA
CSÁSZTVAY TÜNDE FARKAS GÁBOR FARKAS
MADAS EDIT NAGY LÁSZLÓ
ROZSONDAI MARIANNE P. VÁSÁRHELYI JUDIT

SZERKESZTŐSÉG – RÉDACTION

1118 Budapest, Ménesi út 11–13.

Telefonközpont: 279-2760

Internet címünk: <http://www.epa.oszk.hu>

(Keresés: Magyar Könyvszemle)

Elektronikus levélcímünk: mksz@oszk.hu

Articles appearing in this journal are abstracted

and indexed in HISTORICAL ABSTRACTS *and/or* AMERICA: HISTORY AND LIFE.

Megjelenik negyedévenként – Trimestrielle

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága (1089 Budapest, Orczy tér 1.) Előfizethető valamennyi postán, a kézbesítőknél; e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu; faxon: 303-3440; További információ: 06-80-444-444. Példányonként megvásárolható a következő könyvesboltokban: a *Kis Mágiszter Könyvesbolt*ban (1053 Budapest, Magyar u. 40.), a *Balassi Kiadó* könyvesboltjában (1023 Budapest, Margit u. 1.), az *Írók Boltjában* (1061 Budapest, Andrásy út 45.) és az *Osiris Kiadó* könyvesboltjában (1053 Budapest, Egyetem tér 5.). **Külföldön terjeszti** a *Batthyány Kultur-Press* Kft. (H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6., tel./fax: 201-8891).

Előfizetési díj egy évre 5200 Ft.

A szerkesztőség legfeljebb 1 ív terjedelmű és az MSZ 9651 szabványnak megfelelő kéziratokat fogad el (egy oldalon 30 sor, soronként 60 leütés, jegyzetek a főszöveg alatt vagy után). A Tanulmányok rovatba szánt kézírathoz fél oldal terjedelmű tartalmi kivonatot is kérünk. Különlenyomatok (legkevesebb 30 példány) a szerkesztőséghez a szerzői korrektúrával együtt visszaküldendő *Adatlap*on rendelhetők meg az ott olvasható tájékoztatás szerint.

TARTALOM

<i>Bácsatyai Dániel</i> : Az Imre-legenda Konrád-csodájának hagiográfiai forrásai	141
<i>Viskolcz Noémi</i> : Ulisse Aldrovandi műveinek összkiadása a 17. századból az SZTE Klebelsberg Könyvtárban	163
<i>Vadas András</i> : Egy ismeretlen muravidéki nemes és a <i>Thuróczy-krónika</i>	180
<i>Csorba Dávid</i> : Debreceni Ember Pál ellopott és eltűnt könyvei	204
<i>Lauf Judit</i> : Az <i>Érsekújvári kódex</i> és a <i>Makula nélkül való tükrök</i> . A középkori magyar passióhagyomány nyomai a 18. századi kegyességi irodalomban	218
<i>Schmelcz-Pohánka Éva</i> : A Klimó Könyvtár „kincsei” I. Johannes Menestartfer, <i>Chronica Hungarorum</i> , Bécs, 1481 (Kézirat)	237

KÖZLEMÉNYEK

<i>Kedvek Vera</i> : Egy bártfai diák a krakkói egyetemen 1498–99-ben	253
<i>Seláf Levente–Tóvizi Ágnes</i> : Ismeretlen illusztrált röplap a mohácsi csatáról	261
<i>Bánfi Szilvia</i> : Az 1570. évi sajtópolémia nyomtatott, példányból eddig nem ismeretes református vitatéziseiről	272
<i>Farkas Gábor Farkas</i> : A <i>Budai Krónika</i> eddig ismeretlen 18. századi kézirata	277
<i>Knapp Éva</i> : Ismeretlen nagyszombati nyomtatványok (1661, [1745 körül], 1758)	281

SZEMLE

Detlef Haberland, in Verbindung mit Weronika Karlak, Bernhard Kwoka, <i>Kommentierte Bibliographie zum Buch- und Bibliothekswesen in Schlesien bis 1800</i> , München, Oldenbourg Verlag, 2010 (Schriften des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa, Bd. 39.) (<i>Monok István</i>)	288
Wagner, Erika, Joost, Ulrich, <i>Göttinger Profile zwischen Aufklärung und Romantik. 41 Silhouetten gesammelt von Gregorius Franz von Berzeviczy in Göttingen 1784–1786</i> , Neustadt, Dosse Verlag, 2011 (<i>Rab Irén</i>)	289
Caspar Ursinus Velius, <i>Tíz könyv a magyar háborúról</i> , Fordította, jegyzetekkel ellátta és az utószót írta Szebelédi Zsolt, Máriabesnyő, Attraktor, 2013 (Scriptores rerum Hungaricarum, 7.) (<i>Farkas Gábor Farkas</i>)	291
Az egri Domus Universitatis és Líceum, Oktatás, tudomány, művészet 1763–2013, szerk. Petercsák Tivadar, Eger, Líceum Kiadó, 2013 (<i>Schmelcz-Pohánka Éva</i>)	293
Zvara Edina, <i>Nyugat-dunántúli protestáns lelkészek könyvei a késő humanizmus korában</i> , Szeged, Budapest, Szegedi Tudományegyetem, Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány, 2013 (A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai, IX.) (<i>Nagy Györgyi</i>)	297
Csepregi Klára, Bor Kálmán, „ <i>Könyvim az én fiaim</i> ”, <i>Vitkovics Mihály könyvtára</i> , Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, Gondolat Kiadó, 2013 (<i>Véres Gábor</i>)	300
Borsa Gedeon, <i>Andreas Hess</i> , Budapest, Argumentum, 2013 (A Magyar Könyvszemle és a MOKKA-R Egyesület füzetek, 6.) (<i>Rozsonдай Marianne</i>)	301
Stephanus Käfer, Esther Kovács, <i>Ave Tyrnavia! Opera impressa Tyrnaviae typis Academicis</i> , Budapestini, Strigoni, Tyrnaviae, Esztergom Hittudományi Főiskola, OSZK, Nagyszombati Egyetem, Szent Adalbert Alapítvány, 2013 (<i>Monok István</i>)	304